

TEMA-ARTIKEL

Första kapitlet på något alldeles nytt

Fredrik Persson-Lahusen

Varför hyllas ungdomlighet i det svenska offentliga samtalet medan erfarenhet väger tyngre i länder som Tyskland? Fredrik Persson-Lahusen går till läggan för att se om denna bild stämmer. Med hjälp av en tillbakablick tecknar han en tes om ett Sverige som sökt sin värdegemenskap utanför Europa vilket medfört att allt vad historia heter vänds ryggen – och visst har det satt spår i det offentliga samtalet.

I samma stund som familjen flyttade till Sverige började min tyska hustru uttrycka sin förvåning över att konfronteras med profilerade politiker som kunde misstas för gymnasister, för att inte tala om de oräkneliga nöjesjournalister som syns på kultursidorna i landets prestigetidningar. Jag intog inledningsvis nationell försvarsställning, invände att tidskrävande bildning och erfarenhet kanske inte väger fullt så tungt här som i hennes hemland, men så har ingen heller sedan Refaat El-Sayed's glansdagar fått för sig att pråla med doktorsfjädrar av tvivelaktigt ursprung. I det tyska etablissemanget sker det däremot titt som tätt. Visst skulle det vara kul att få lyssna till Ingvar Carlsson som politisk kommentator, men *Altkanzler* Helmut Schmidt var egentligen rätt gaggig när han på slutet tyckte till om världsläget i valfri tv-studio, även om

kedjerökandet på tvärs mot alla förbud var uppfriskande.

Innerst inne förstod jag givetvis ändå vad hon menade. Att *Svenska Dagbladet* häromåret sparkade ut stora delar av sitt kvalificerade kritikerstall hade inte gått mig förbi och tiden i Berlin, med tyska tidningsbuntar till frukost, gjorde att jag kunde nicka instämmande när Horace Engdahl tecknade Tyskland som ett Sverige för vuxna. Att en lysande essäist som Per Landin inte har en fast publicistisk hemvist är bara ett exempel på att den svenska offentligheten, tvärtemot alla populära påståenden om det myckna antalet medelålders män, tycks rymma försvinnande få griniga gamla gubbar (och gummor).

Samtidigt ingår indignerade utgjutelser över den svenska offentlighetens ungdomliga ytlighet i en bredare reaktionär repertoar, som också rymmer upprördhet över allt från flyktingar och feminister till västerlandets allmänna förfall. Det finns alltså anledning att vidta vissa försiktighetsåtgärder innan man stämmer in i klagosången. Förslagsvis går man till läggen, också om det här måste handla om några enstaka empiriska nedslag, snarare än en uttömmande undersökning.

Varje gång jag ser Gabriel Wikström, född 1985 och själva sinnebild för politikens ungdomlighet, tänker jag att motsvarande rekrytering vore omöjlig i Tyskland. Nu är emellertid den genomsnittlige riksdagsledamoten med sina 45 år betydligt äldre än folkhälsoministern, och dessutom inte särskilt mycket yngre än den 50-åring som typiskt sett sitter i tyska förbundsdagen. I maktens absoluta centrum ser saken däremot annorlunda ut. Den yngsta av Angela Merkels ministrar, Manuela Schwesig, är född 1974 och endast två av hennes kollegor kom till världen samma decennium. I Stefan Löfvens rödgröna regering däremot är hela elva ministrar födda under 1970-talet, samt tre stycken på 1980-talet (nämnde Wikström samt utbildningsminister Gustav Fridolin och gymnasie- och kunskapslyftsminister Aida Hadzialic).

En annan skillnad mellan Merkels och Löfvens ministärer är än mer slående. Av sexton tyska regeringsmedlemmar är hälften disputerade. Åsa Romson (som 2012 blev juris doktor med inriktning mot internationell miljö rätt vid Stockholms universitet) är däremot ensam bland tjugotre svenska ministrar om att kunna stoltsera med doktorshatt eller lagerkrans. I den bemärkelsen bekräftas bilden av att inflytande i Tyskland förutsätter gedigen

utbildning och erfarenhet, medan oskrivna kort kan komma långt i Sverige.

Vänder man sig till tidningsvärlden blir resultatet inte lika förväntat. *Svenska Dagbladets* kulturchef Lisa Irenius (1978) är tvivelsutan yngre än Jürgen Kaube (1962) som leder motsvarande sektion på *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, men *Dagens Nyheter*s Björn Wiman (1969) är mer eller mindre jämnårig med chefskollegorna Andrian Kreye (1962) och Sonja Zekri (1967) på *Süddeutsche Zeitung*. Mest förvånande är förmodligen att ingen av dem som styr tungviktstidningarnas kulturbevakning, inte heller de tyska publicisterna, har disputerat.

Att den legendariske kritikern Marcel Reich-Ranicki ännu som 80-åring ledde tv-programmet *Das Literarische Quartett* har i svenska tidningar mer än en gång fått exemplifiera att tyskarna minsann har vett att respektera äldre intellektuella och deras livslångt vunna vetande. Att sändningen numera modereras av Volker Weidermann, en ungdom på 47 år och bara ett par månader äldre än Jessica Gedin som babblar i *Babel*, verkar ingen intresserad av. Helt visst har de koleriska utfallen blivit färre, men samtalskvaliteten är den gamla goda. Av detta kan en, egentligen självklar, slutsats dras. Det kommer inte an på åldern, utan på förhållningssättet. Yngre tyskar på universitets- eller utställningsmingel anammar självklart det seriösa allvar som sammanhanget anses kräva, medan det inte direkt saknas äldre etablerade svenska intellektuella som larmar och gör sig till. Vad är det som gör att en viss tradition värderas i Tyskland, medan inget är svensken så skrämmande som att gå miste om det allra senaste?

Mycket har sagts och skrivits om Sverige som världens modernaste land. Inte sällan förbinds den stint framåtriktade blickens födelse med socialdemokratins begynnande triumftåg under mellankrigstiden. Av Åsa Linderborgs avhandling framgår dock att partiet i takt med tilltagande statsbärande ambitioner både kom att använda historien mer aktivt och anamma ett konservativt förhållningssätt till det förflutna. Det antyder att omorienteringen skedde senare.

Historikern Johan Östling, och många med honom, har diskuterat hur den svenska offentligheten efter kriget tog avstånd från nazismen i synnerhet och tysk kultur i allmänhet. Man skulle kunna tillfoga att hela kontinenten komprometterades av bara farten. Jens

Christian Brandt – en utmärkt kritiker av det slag som sägs vara på utdöende – har framhävt vikten av skriften *Vi och västeuropa* (och Maciej Zarembas behandling av denna i essän *När blir Sverige europeiskt?*) för förståelsen av Efterkrigssveriges kulturella och politiska klimat.

Den EEC-kritiska skriften skrevs 1962 av socialdemokraterna Tord Ekström, Gunnar Myrdal och Roland Pålsson och blev en viktig ideologisk riktningsgivare. Inbäddad i oförblommerad nationalism och antikatholicism finns en bärande tanke om att Europa under andra världskriget visade sitt sanna ansikte, varför Sverige nu måste söka sin värdegemenskap på annat håll. Intressant nog är det uteslutande unga stater likt Nya Zeeland, Australien och Kanada som moraliskt anses hålla måttet. Idealet verkar vara ett medvetande lika jungfruligt som blankt. Allt vad historia heter vänds ryggen. Då blir det eftersträvansvärt med politiker, opinionsbildare och skribenter som så kongenialt som möjligt kan förkroppsliga friheten från tyngande andligt bagage.

Det må vara en både hastigt tecknad och tillspetsad tes, men i den mån den är riktig är det ett tillstånd som alltjämt lämnar spår i det svenska offentliga samtalet. Det syns särskilt i tendensen att värdera varje viktig händelse – oavsett om det handlar om korrupta banker, terrorattacker eller boklanseringar – som första kapitlet på något alldeles nytt, i stället för att blicka bakåt och försöka inordna det som sker i ett historiskt sammanhang. På så sätt är det alldeles följdriktigt att popsnören i svenska tidningar får posera som auktoriteter på både politik, ekonomi och filosofi, eller att den journalist som senast blåste upp ett reportage i bokform betraktas som ämnesexperten framför andra, medan man i Tyskland förmodligen hade reserverat platsen åt någon bedagad professor.

I så måtto kan man nog tala om en svensk åldersdiskriminering, som är oroande, men också relativ. Inbyggd i fixeringen vid blanka blad finns ironin att de unga lever allra farligast. Deras öde är ju obönhörligen att bli äldre och då osentimentalt ersättas av yngre, än mer obefläckade förmågor. För att avslutningsvis parafrasera Jens Christian Brandt: Visst vetter den svenska offentligheten mot vidsträckta begravningsplatser där de utsorterade gamla gubbarna fått sin sista vila, men framför allt generationer av tyckare som i ett givet ögonblick skulle representera en viss epok eller erfarenhet, men ansågs överflödiga så snart historien vände blad.

Fredrik Persson-Lahusen är fil. dr i historia och kulturskribent.

- PUBL. I RESPONS 2/2016